



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia**

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

**Bona, Giovanni**

**Parisiis, 1678**

Cap. I. De antiquitate, & excellentia divinae Psalmodiae.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-9929**

PSALLENTIS ECCLESIAE HARMONIA.

TRACTATUS

Historicus, Symbolicus, Asceticus.

DE

DIVINA PSALMODIA,

EJUSQUE CAUSIS, MYSTERIIS, ET DISCIPLINA,

Deque variis ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis  
divinis Officiis.

CAPUT I.

*De antiquitate, & excellentia divinae Psalmodie.*

METRUM I.



AGNUM opus aggredior: laudum ve-  
neranda sacrarum

Dogmata, & arcanos Hymnorum pandere  
ritus.

Quid Psalmi, sanctaeque preces, quid mysti-  
ca templi

Relligio, quid dia notent modulamina certis

Horarum spatiis summo resonantia Regi.

Quamvis priscorum dudum haec illustria scriptis

Eniteant; mihi plura tamen penetranda supersunt.

Angelicos cantus, vixque ulli audita priorum

Verba referre iuvat, superosque recludere sensus.

Tu Deus ignitis olim qui corda replesti

Linguarum pluviis, tanti tui muneris auctor

A

2 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA

Dexter ades, nutuque tuo referare latentes  
Sacrorum causas liceat, gratissima dona  
Mystis, mortalem sine te fallentia sensum.  
Tu quoque divini purissima mater Amoris,  
Lux mundi, cœlique decus, qua prodiga terræ  
Aethereas largiris opes, ac divite dextra  
Effundis supera septena charismata lucis;  
Duc age, Diva, tuum salebrosa per invia vatem,  
Te sequor, audaci labor hic tibi militat ausu.  
Este mihi faciles & vos clarissima mundi  
Lumina, vos cœli proceres, vos conscia Christi  
Pectora, sidereis vos me succendite flammis.  
Forsitan hæc Latias volitantia scripta per oras  
Accendent pietate animos, cultuque perenni  
Crescet in immensum divina gloria laudis.

§. I.

*Antiquitatis quanta sit vis. Divinarum laudum antiquissima origo. Religio solius hominis propria. Cur homo rectæ staturæ. Ignorantia malorum radix. Dei cognitio difficillima. Quædam obiter adversus Atheos.*

1. **S**CITÈ quidem dictum est ab (a) Arnobio, Religionis Sæuctoritatem non esse tempore æstimandam, sed Numine: scitè quoq; (b) Tertullianus scripsit, res divinas debere potius de sua veritate, quam de vetustate censerì; sed quia filiorum hominum mendacium instateris opinio est, id solum præstantissimum esse, quod est antiquissimum, operæ pretium me facturum existimavi, si in ipso tractationis limine diligenter investigarem, quibus divinæ laudes adoleverint incunabilis, ut illarum videlicet cognito exordio, dignitas simul, &

a Arnob. lib. 2. contra gentes. b Tertul. lib. 1. adv. Marcionem.

excellētia clari⁹ innotescant. Quod si ad (c) vulgi mētem tanta longævā durationis potestas est, ut miscendo humana divinis, multarum urbium, & populorum initia ad Deum aliquem referre, & augustioribus primordiis consecrare potuerit; hac sanē gloria sacras preces non carere, argumento esse multa possunt.

II. Fama in primis exploratissimæ sanctitatis sacrarum litterarum irrefragabili testimonio, omniumque sapientum consensu confirmata. Tum natura ipsa Dei cognitionem mortalium animis ingenerans, quem cognitum summis laudibus prosequi, ejusque auxilium in omnibus implorare ejusdem naturæ ductu edocemur. Quis enim abscondi potest, ut non sentiat Dei beneficia, ut non ejus experiatur amorem? Aut quis divinæ largitatis munificentia locupletatus non ei protinus offerat (d) *hostiam laudis, fructum abiorum confitentium nomini eius?* Natura, inquit (e) Simplicius, non homines soli, sed & muta animalia, plantæ, & lapides, omnesque res pro cujuslibet facultate singula ad Deum conversa sunt. Homines verò præterea statim à pueritia ad Dei cultum à parentibus assuefiunt, communesque hominum sententias sequuntur. Omnes namque homines, & Barbari, & Græci tam priore infinito tempore, quam nunc, licet alii aliis sententiis, Deum esse arbitrantur. Et, ut scribit (f) Iamblicus, ante omnem rationis usum inest cuique naturaliter insita Deorum notio. Nam quia mundus factus est, ait (g) Plotinus, si mentis aures ad hunc convertere libeat, forsitan audiemus ita clamantem: Me proculdubio fecit Deus. Eodem sensu (h) Epictetus apud Arrianum; Ex ipso, inquit, apparatu operum solerti & artificioso, pronunciare solemus effectorem esse artificem aliquem, nec temerè, & casu evenisse ista. Ergo horum quidvis suum nobis de-

c. T. Livius initio histor. d Ad Hebræos cap. 13. 15. e Simplicius in Epictet. cap. 67. f Iamblic. de myster. Ægypt. c. 1. g Plotin. Enneade 3. lib. 2. c. 3. h Epict. lib. 2. c. 6.

4 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
 clarat artificem : aspectabilia verò illa in mundo corpo-  
 ra inspectiones etiam, & oculis undiq; lumen effusum  
 opificem suum non testabuntur? O multam cæcitatem,  
 exclamat (i) Trismegittus : ô multam impietatem ! ô  
 multam perfidiam ! Simulachrum , aut imaginem sine  
 sculptore, aut pictore nullus fieri dicet, hoc autem opifi-  
 cium sine opifice factum erit? Cui consonans (k) Tul-  
 lius; Quid potest, inquit, esse tam apertum, tamque  
 perspicuum, cum cælum suspeximus, cœlestiaque con-  
 templati sumus, quam esse aliquod Numen præstantis-  
 simæ mentis, quo hæc regantur? Quod qui dubitat,  
 haud sanè intelligo, cur non idem sol sit, an nullus  
 sit dubitare possit. Nemo est enim tam rudis, tam feris  
 moribus, ait (l) Lactantius, qui non oculos suos in cœ-  
 lum tollens, tametsi nesciat cujus Dei providentia re-  
 gatur hoc omne quod cernitur; aliquam tamen esse  
 intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, disposi-  
 tione, constantia, utilitate, pulchritudine, tempera-  
 tione. Rectè (m) Gregorius Nazianzenus, Sicut quis-  
 piam citharam pulcherrimè confectam, & elaboratam  
 conspiciens, ejusque concinnitatem, & constitutio-  
 nem; aut etiam ipsius citharæ cantum audiens, nihil  
 aliud, quam ipsum citharæ conditorem, atque citha-  
 ræ dum mente reputat, atque ad eum cogitatione fertur,  
 etiam si defacie ignotum : eodem modo is nobis, qui  
 res effecit, effectasque movet, atque conseruat, mani-  
 festus est, etiam si mente minimè comprehendatur. Re-  
 ctè item (n) Theophilus Patriarcha Antiochenus: Sicut  
 anima in humano corpore non videtur invisibilis exi-  
 stens, verum ex corporis motu cognoscitur; sic nec  
 Deus corporeis oculis videri potest, cæterum ex pro-  
 videntia, qua singula ordinat, intelligitur. Quemad-  
 modum si quis cernat navim suis armamentis instrua-

i Trismeg. Pimandr. cap. 5. k Cicero lib. 2. de nat. deorum. l Lactant.  
 divin. instit. lib. 1. cap. 2. m Nazianz. orat. 2. de Theologia. n Theo-  
 phi. lib. 1. ad Autolyicum.

Etiam mare sulcare, & in portum appellere, certè credit aliquem, à quo gubernetur in ea esse gubernatorem: sic certè nemo adeo abjecti animi est, quin credat Deum esse gubernatorem omnium, quamvis ipsum oculis carnalibus non assequamur.

III. Idèò religionem virtutum omnium moralium excellentissimam mortalium animis in sevit Deus, ut quos eadem humanitas forti nexu inter se ligat; una, eademque religio Deo religet omnipotenti. In hoc totius vitæ nostræ summa ratio consistit, ut summum illud Numen ante omnia cognoscamus, cognitum purgatissima pietate veneremur. Utrumque actum docet religio omnium bonorum firmamentum & mater, totius mundi pacatissima beatitudo. Hac sublata, si quis mundum dixerit cœlum esse sine sole, nihil dixerit: Nox mera erit, & quod nocte deterius est, nihilum, & inane. Hac sola tanquam rationalis naturæ præclarissima dote, super bestias & universa pecora præcellit homo. Artium enim, & gubernationis industria, ipsa quoque ratio, atque internos animi sensus exprimens sermo, adèò hominem non distinguunt à brutis, ut (o) plerique Philosophorum illud etiam inani subtilitate disputare præsumpserint, Num brutis animantibus in sit ratio. Sola religio est, cujus in brutis nullum extat vestigium Eleganter (p) Lactãtius in hanc sententiam, Summum hominis bonum in sola religione est. Nam cætera omnia, quæ putantur esse homini propria, in cæteris quoque animantibus reperiuntur: cum enim suas voces propriis inter se notis discernunt, atque dignoscunt, colloqui videntur: ridendi quoque ratio apparet in his aliqua, cum demulsis auribus, contractoque rictu, & oculis in lasciviam resolutis aut homini alludunt, aut suis quisque conjugibus, ac fœtibus propriis. Iam illa, quæ sibi prospiciunt in futura,

o Plutarchus in opusc. de hac re, & Sextus Empyris. lib. 1. Pyrrhonorum. cap. 14. p. Lact. lib. 3. c. 10.

6 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
 & cibos reponunt, habent utiq; providentiam. (g) Ra-  
 tionis quoque signa in multis deprehenduntur. Nam  
 quando utilia sibi appetunt, mala cavent, pericula vi-  
 tant, latibula sibi parant in plures exitus disparentia,  
 profectò aliquid intelligunt. Incertum est igitur, utrum-  
 nè illa, quæ homini tribuuntur, communia sint cum  
 aliis viventibus: religionis certè sunt expertia. Hinc  
 omnium hominum sapientissimus humanam naturam  
 diffiniens, non à rationalitate essentialem eius differen-  
 tiam desumpsit, sed supra communem Philosophantium  
 scholam altiori sublimatus fastigio, (r) *Deum*, inquit,  
*time, & mandata eius observa, hoc est enim omnis homo.* Ergò,  
 necessaria consecutione infert (s) Bernardus, si hoc  
 est omnis homo, absque hoc nihil omnis homo. Cul-  
 tus enim Divinus, iuxta (t) Platonicos, ita fermè ho-  
 minibus est naturalis, sicut equis hinnitus, & ca-  
 nibus latratus. Chrysostramus aurea sua eloquentia illud  
 (u) Geneseos explicans, *Hæ sunt generationes Noë: Noë*  
*vir justus, atque perfectus fuit;* Rarus, (x) inquit, &  
 novus genealogiæ modus. Nam, ut Scriptura dixit  
*Hæ sunt generationes Noë*, aures nostras excitavit, quasi  
 genealogiam illius narratura, & quis ejus pater fuerit,  
 & unde genus duxerit, & quomodo in hanc vitam  
 editus, & alia quæ mos est genealogias narranti-  
 bus recensere: relictis tamen illis omnibus, & alio-  
 rum consuetudinem superans, inquit, *Noë vir iustus,*  
*atque perfectus fuit.* Nam quia cæteri homines ob carna-  
 les voluptates, quibus immerfi erant, amiserant esse  
 homines, iste in tanto populo hominis imaginem serva-  
 vit. Quæ autem est imago hominis? Rationalem esse.  
 Quid ergo? an non & illi fuerunt rationales? Verum

q Bruta uti' ratione affirmabat Celsus Epicureus, ut ait Origenes libro 4.  
 contra ipsum. Vide item Porphyrium lib. 3. de Abstinentia. Lud. Vives lib.  
 2. de Anima, Lal. Bisciolam to. 2. Hor. Subc. lib. 1. c. 4. & oan. Euseb. Nie-  
 remberg lib. 3. Hist. nat. 7 Eccles. 12. 13. f Bern. ser. 20. in Cantic. 7 Fi-  
 cinus lib. 14. Platon, Theologiæ cap. 9. 7 Gen. 6. 9. x Chrysi. hom. 23.  
 in Gen.

non hoc solum fuerit hominem esse, sed & virtutibus esse deditum, & vitia fugere; illicitis affectionibus imperare, & mandatis Dominicis obtemperare. Nam cum in malum declinant homines, & servi fiant irrationalium vitiorum, hominis nomenclatura se reddunt indignos, & cum bestiis computatur. Quādo enim, sicut idem (y) alibi scribit, ut asinus calcitras, ut taurus exultas, libidine incensus sic hinnis ut equus: quando in epulis urforum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorum more distendis: cum exercenda similitate camelum, lupum imiteris rapina: cum irascaris ut serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdolè insidieris ut vulpes, ac veneno malignitatis armeris ut coluber, & vipera: qua ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te cernens signa humanæ naturæ? Sanè qui huiusmodi est, inquit (z) Cydonius, non homo vocari debet, sed portentosa bestia, quales in fabulis describuntur, qui solo aspectu falsam hominis speciem præ se ferat.

IV. Hominum verò, brutorumque discrimen ipsa corporum figuratio demonstrat. Cætera animantia pro-na facie incurvantur in terram, quia ventris, in quem deflectuntur, solas sequuntur voluptates: Homo recto stat corpore despicitque terras, ut qui erecto vultu intuetur cælum, quæ sursum sunt quærere discat, non quæ super terram. Rectè (a) Silius.

*Nonne vides hominum ut celfos ad sidera vultus*

*Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora:*

*Cum pecudes, volucrumque genus, formasque ferarum*

*Segnem, atque obscenam passim stravisset in alvum?*

Solus nempe homo, ait (b) Ruricius Lemovicensis Episcopus, de omnibus animalibus sublimis creatus est, ut auctorem suum semper cælo intentus aspiciat, non mundalia opera solo defixus exerceat. An non con-

y Idem Hom. 4. in Matth. z Cydon. orat. de contemnenda morte.

a Silius Italic. lib. 15. v. 84. b. Ruric. lib. 2. Epist. 42.

§ DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
funderis, exclamat (c) Bernardus, sursum caput habere, qui sursum cor non habes? corpore rectus stare, qui corde repis in terra? His autem qui terrena sapiunt quam læti illudunt dæmones prophetico sermone dicentes, (d) *Incurvare ut transeamus?* Propterea, ut scribit (e) Julius Firmicus; Nihil aliud, dum in hac vitæ brevitate sumus, nobis elaborandum est, nisi ut terreni corporis labe purgata, & amputatis, si fieri potest, omnibus vitiis, incorruptam animi divinitatem, & nullâ scelerum contagione pollutam auctori nostro reddamus Deo, ne divinæ fabricationis immemorem animum vitiosis libidinum laqueis implicatum, tamquam projectum per præcipitia perdamus. Nihil enim debemus cogitare terrenum, præsertim cum sciamus fabricatorem nostrum Deum, ita nos divini artificii moderatione fecisse, ut recti corporis forma ab omni humilitatis dejectione deposita, nihil aliud primum patefacta oculorum acie, nisi Solem, & Lunam, stellasque, & horum omnium pulcherrimum, atque immortale domicilium videremus. Simile est illud Octavii apud (f) Minutium Felicem. Præcipuè cum à feris belluis hoc differamus, quod illa prona, in terramque vergentia nihil nata sint prospicere, nisi pabulum: nos quibus vultus erectus, quibus suspectus in cælum datus est, sermo, & ratio; per quæ Dominum agnoscimus, sentimus, imitamur, ignorare nec fas, nec licet ingerentem sese oculis, & sensibus nostris cælestem claritatem. Sacrilegii enim vel maximi instar est humi quærere quod in sublimi debeas invenire. (g) Augustinus item sic de hac re philosophatur; Figura corporis non prona, sed erecti sumus. Quæ in re admone-mur ab eo, qui nos fecit, ne meliore nostri parte, id est animo, similes pecoribus simus, à quibus corporis

c Bern. ser. 12. de diversis. d Isaia 51. 23. e Julius Maternus Firm. præf. lib. 8. Mathæos. f Min. Felix, in Octavio. g Augustin. lib. 12. de Trinit. cap. 1.

erectione distamus. Sed sicut corpus ad ea quæ sunt excelsa corporum, id est ad cœlestia, naturaliter erectum est: sic animus, qui substantia spiritalis est, ad ea quæ sunt in spiritalibus excelsa erigendus est, non elatione superbæ, sed pietate justitiæ. Propter hoc enim, ait (b) Chrysoströmus, rationales facti sumus, & à brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium conditorem.

V. Rectus itaque Deus rectum hominem fecit, at ille recto corpore curvum animum gerens tantum Dei munus neglexit, & degeneri conversatione naturæ jura transgrediens (i) *cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Prodiit hæc perversitas ex ignorantia, ex infecta radice pessimus frutex. Quam veritatem in cæca errorum nocte (k) Philosophus Chæronensis videns, Inscitia Deorum, atque ignoratio, inquit, jam inde ab initio in duos quasi rivos dimanans ab una parte in duris, ac refractariis ingeniis tanquam in aspero solo impietatem, quæ nullos putat esse Deos: ab altera velut in molli, ac tenero solo superstitionem animis lenibus ingeneravit. Nam ut unum omnium rerum principium fuit, cujus omnipotentia è nihilo cuncta produxit; ita olim una de illo scientia erat, atque una religio, quæ cum primis parentibus nata ad posteros est devoluta, ut in libris de perenni philosophia doctissimè differit (l) Eugubinus. Sed cum ingenti propagatione diffusi longius à se homines recessissent, spretoque virtutum exercitio rebus dumtaxat incumberent, tum rerum præteritarum memoriam, tum ipsum Dei cultum neglexerunt. Ita solet fama non tam vires acquirere, quam perdere eundo: sicut aqua in plures rivulos derivata, quo magis à fonte recedit, eo insalubrior evadit. Hoc modo labefactata religio tot fabulis, ac figmentis vio-

b Chryf. homil. 26. in Gen. & Psalm. 48. k Plutarc. initio lib. de superstitione. l Aug. Eugubin. lib. 1. de per. Philosophia,

10 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
lata est, ut non minus in Dei cognitione, quam in ejus  
cultu maxima inconstantia, & veri ignorance plerique  
mortalium errarint. Nam veri Dei vera notitia vix  
in una Israëliticæ gentis profapia integra mansit, sicut  
scriptum est: ( *m* ) *Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum  
nomen ejus.* Unde & Ethnicus quidam scriptor de illius  
populi moribus differens, Diversum, ( *n* ) ait, à reliquis  
hominibus obtinent, cum aliis in rebus usque vitæ  
quotidiano, tum eo præsertim quod nullum ex cæteris  
Diis colunt, suum illum Deum ineffabilem, invisibilemque  
existimantes. De quibus & ( *o* ) Satyricus cecinit;

*Quidam sortiti metuentem sabbata Patrem,*

*Nil præter nubes, & cæli Numen adorant.*

Quosdam quidem fuisse extra genus Israëliticum, qui  
ad cælestis civitatis consortium ante Christi tempora  
pertinerent, ostendit ( *p* ) Augustinus: sed hi paucissimi  
sunt, vixque numerum faciunt, si cum infinita perditorum  
hominum multitudine comparentur. Gens enim  
humana semper malè de Deo meruit, ut loquitur ( *q* )  
Tertullianus, primò quidem ut inofficiosa ejus, cum  
intelligeret ex parte non requisivit, sed & alios insuper  
sibi commentata est, quos coleret: dehinc quod  
non inquirendo innocentia magistrum, & nocentia  
judicem, & exactorem, omnibus vitiis, & criminibus  
inolevit. Cæterum si requisisset, sequeretur ut cognosceret  
& recognosceret requisitum, & recognitum observaret,  
& observatum magis propitium experiretur, quam iratum.

VI. Difficile quidem est quis, & qualis sit Deus absque  
divini luminis illustratione dignoscere; nam, ut Heraclitus  
apud ( *r* ) Themistium dicit; Natura latere gaudet, & ante  
naturam naturæ opifex, quem vel ea de causa veneramus,  
& admiramur, quod minimè sit

*m* Psalm. 75. *n* Dio Cassius lib. 37. histor. *o* Juvenal. sat. 14. *p* Aug. lib. 18. de civit. Dei cap. 47. *q* Tertullian. in Apolog. cap. 40. *r* Themist. orat. in laudem Ioviniani.

expedita ipsius cognitio, nec sine sudore comprehendi possit. Et ut Magnus (f) Gregorius scribit; Penè omne quod de Deo dicitur, eo ipso jam indignum est, quod potuit dici. Nam cuius laudi non sufficit obstupescens conscientia, quando sufficet loquens lingua? Notum est illud Simonidis apud (r) Ciceronem, qui ab Hierone Rege Siculo interrogatus, quid Deus sit, diem unum huic cōsiderationi petiit: elapso illo, nondum sibi lique- re dixit, & biduum in eamdē deliberationem postula- vit, elapso & biduo, triduum sibi de poposcit: denique id unum respondit, quo plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atq; minus expediri se, quo diutius in hac cogitatione luctaretur. Hanc Simonidis cunctatio- nem admirandam omnibus, & sectandam, ait Cæcilius apud (u) Minutium Felicem. Tātum enim virium non habemus, inquit (x) Plutarchus, uti nostra ratione asse- qui Dei cognitionem valeamus. Et Fulgentius; (y) Quo- modo ait, sufficienter, aut dignè loqui poterit quis? de quo? homo de Deo mortalis de immortali, visibilis de invisibili, parvus de immenso, temporalis de æter- no, de creatore creatura? (z) Auctor item libri de ope- ribus Christi cardinalibus apud Cyprianum, quem esse Arnoldum Abbatem nuper repertum est. Affirmatio, inquit, de Dei essentia in promptu haberi non potest, neque enim diffinibilis est Divinitas, sed verius, since- riusque remotio indicat negando quid non sit, quam asserendo quid sit. Atque, ut docet (a) Ficinus, sicut sol sine sole non cernitur, ita neque Deus sine Deo co- gnosci potest. Sapienter (b) Hilarius Pictaviensis Epif- copus; Deus invisibilis, ineffabilis, infinitus, ad quem & eloquendum sermo fileat, & investigandum sensus hebetetur, & complectendum intelligentia coarctetur. Perfecta scientia est sic Deum scire, ut licet non igno-

f Greg. lib. 20. mor. cap. 23. r Cic. lib. 1. de nat. Deorum. u Min. Fe-  
lix in Octavio. x Plut. in lib. de Pythiæ oraculis. y Fulg. serm. de du-  
plici nativ. Christi. z In præf. a Ficinus lib. de Christ. relig. c. 2. b Hilar.  
lib. 2. de Trinitate.

DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
rabilem, tamen inenarrabilem scias. Credendus est;  
intelligendus est, adorandus est, & his officijs eloquen-  
dus est.

VII. Esse verò Deum, eumque unum, infinitum,  
sapiantissimum, & immortalem adèd manifestum est,  
ut omnino inexcusabiles sint, non illi soli, qui dicunt in  
corde suo, (c) *Non est Deus; sed & illi, qui ut dicit (d) Apo-*  
*stolus, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificave-*  
*runt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & mutaverunt*  
*gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corrupti-*  
*bilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.*  
Dum enim abjecta, & indigna veneratione lignum ado-  
rabant, & lapidem, debere se cultum conditori om-  
nium profitebantur. Invenissent proculdubio Deum, si  
inquirendi apponere voluissent affectum, dicente Do-  
mino, (e) *Quarite, & invenietis: nec eò dementiæ devenis-*  
*sent, ut terram colerent, quæ idcirco pedibus nostris*  
*subjecta est, ut calcanda nobis sit, non adoranda. De*  
*humano videlicet aëoitratu Divinitas pensatur, ut lo-*  
*quitur (f) Tertullianus: omnisque error religionis inde*  
*promanat, teste (g) Augustino, quia anima pro Deo suo*  
*phantasmata sua colit. Et quidem lex intus inserta do-*  
*cuit Numinis venerationem, sed negligentia, & contu-*  
*macia invenire non meruit veritatem: quia cum veri-*  
*tatem cognoscerent, & contemnerent, iure receperunt*  
*in pœnam, ut nec cognoscerent. O stultitiam filiorum*  
*hominum sub vestigijs pedum suorum Deum sibi quæ-*  
*rentium, quem adorarent!*

*Non pudet in Divos feles, & bruta referre?*  
ait Sibylla apud (h) Theophilum; & ut Christianus (i)  
Poëta canit.

*Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos*  
*Numina sicca rigant.*

c Psalm. 13. d Ad Rom. 1. 21. e Matth. 7. cap. 7. f Tertull. Apolog. cap. 5.  
g Aug. de vera relig. cap. 9. h Theoph. lib. 1. ad Autolye. i Sedulius  
carm. pasch. lib. 1.

Ægyptii scilicet, quorum nascentia in hortis numina quidam quoque Ethnicus k Poëta irridet in Satyra: ut non immeritò Regius (l) Propheta in speciem acerbioris vindictæ imprecatus sit, ut similes Diis suis cultores eorum efficerentur. Hæc duplex in orbe terrarum viget impietas, duplex atheismus, ut (m) Philotheus affirmat Episcopus Constantinopolitanus, Deos nimirum sibi fingentium, cultamque creatoris transferentium ad creaturas: & eorum, qui Deum omnino negant, qui, ut (n) Satyricus cecinit,

*In fortuna casibus omnia ponunt,  
Et nullo credunt mundum rectore moveri,  
Natura volvente vices & lucis, & anni:  
Atque ideò intrepidè quæcunque altaria tangunt.*

Hoc summum nefas est, & ad omnem malitiam gradus.

(o) *Heu prima scelerum causa mortalibus ægris  
Naturam nescire Deum.*

Quamquam affirmat(p) Plato magna mens Philosophorum neminem unquam, qui hanc opinionem de Diis habuerit, quod non sint, in hac sententia ad senecturum usque perseverasse. Deum enim, inquit Paulus (q) Orosius, quilibet hominum contemnere ad tempus potest, nescire in totum non potest. Maximus (r) Tyrius doctissimus Platoniorum, In tanta, ait, Philosophorum pugna, contentione, ac dissonantia, nusquam gentium cernere est aut leges, aut rationes non in hoc saltem omnes convenire, quod unus Deus Princeps, ac Pater omnium existat. Hoc non solum fatetur Græcus, sed & Barbarus, sed & insularum & continentis habitator: ipsi denique qui sapientiam abnegant. Nam quo pacto rationem hominis obtinere poterit, qui Deum negat animæ suæ parentem? est enim homo, ut (s) Hilbertus Episcopus scribit, animal divinum, & quasi

k Juven. sat. 15. l Psalm. 113. m Phil. in laud. SS. basilic. Gregor. & Chrysostomi. n Juven. sat. 13. v. 86. o Silius lib. 4. v. 794. p Plato 10. de legibus. q Oros. initio lib. 6. Histor. r Maxim. Tyrius serm. 1. s Hildeb. Epist. 56.

14 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA.  
quodam participio Numinis insignitum. Ossibus, &  
carne parentem circumfert, & sapit terram; ratione  
Deo se propinquum, & affinem denuntiat. Portò brutalem  
Atheorum impietatem, quamvis non sit hujus loci  
pluribus redarguere, libet eam tamen hoc claudicante  
metro detestari.

METRUM II.

**E**Rgonè quispiam sub axe cælorum est,  
Delirus adeò, ut dicat in suo corde  
Non est Deus? vel plenus improbis votis,  
Orbis Monarcham, siderumque rectorem  
Turpi veterno publica rei ignarum  
Clausum latere in adibus poli credat?  
Sicnè in Deum conspirat, & minas jactat  
Vilis homo, spoliū mortis, urna fœtoris,  
Lutosa terre massa, pulveris saccus?  
Ergò solutus Numinis metu infœlix  
Sic in diurna luce sponte caligas,  
Naturæ apertis abnegans fidem dictis?  
Videsnè ut undas legibus nitens Phœbe  
Temperet? ut uda comprimat Thetis fluctus  
Tenuis arenæ terminum mari ponens?  
Vt semper Helles portitor, parens florum  
Iustis adæquet partibus diem nocti?  
Vides ut æstu torridus ferus cancer,  
Caprique sidus algidum statis horis  
Sistant diem, solisque cursui metas  
Ponant? ut errent fulgida poli flamma,  
Serventque certo fœdere inditas leges?  
Quis voluit astra? quis rotat vices rerum?  
Quis è recondito, abditoque thesauro  
Educit Aeoli furentis insanam  
Turbam, procellarumque concitat nimbos?  
Quis lacte pingit lilium, quis argento

*Liguſtra, calthas ignibus, roſas auro ?  
 Quis univerſam graminumque, florumque  
 Hortique, pratique decorat venuſtatem ?  
 Annè reperiri vanitas poteſt major,  
 Quàm mentis eſſranni impetu Deum ſummum  
 Temerare, & illi ſcepra denegare orbis ?  
 An quod ſceleſtis proroget viri pœnas,  
 Dormire credit impius pigrum Numen ?  
 Sed præſtat alto nos ſilentio Divos  
 Colere, luent mox impii ſcelus: tuncque  
 Vindiãt cœlum abſolvat: & malos perdet.*

Optimè de hac re oris aurei (t) cõcionator. Non eſt fun-  
 damentum, & quonam modo ſtat ædificium ? Non eſt  
 carina, & quomodo conſiſtit navigium ? Non eſt fabri-  
 cator navis, & quonam modo navis comparata eſt ?  
 Non eſt ædificator, & quomodo domus facta eſt ? Non  
 eſt architectus, & quis urbem condidit ? Non eſt agri-  
 cola, & quomodo agri tulere manipulos ? Non eſt  
 muſicus, & quomodo in mundi lyra apparet concen-  
 tus ? Non eſt qui provideat, & quomodo per omnia  
 pervadit providentia ? Non eſt auriga, & quomodo  
 quatuor elementorum currus agitur ? Non eſt ſtatu-  
 rius, & quomodo homines veluti quædam ſtatue in  
 mundo facti ſunt ? Non eſt fornicis conſtructor, & quis  
 tibi cœli fornicem conſtruxit ? Non eſt aurifex, & quis  
 veluti diſcum aureum tamquam in menſa ſolem in cœlo  
 poſuit ? Non eſt qui ferat lampadem, & quis tibi veluti  
 lampadem argenteam dedit lunam in nocte ? Non eſt  
 qui illuminet, & quis tibi clara, & lucem præbentia  
 dedit luminaria ? Non eſt qui faciat ſolus magna lumina,  
 & quis accenſos aſtrorum lychnos tibi in cœlo poſuit ?  
 quemadmodum dicit (u) Propheta, *Qui facit luminaria  
 magna ſolus, ſolem ut præſit diei, & lunam ut præſit nocti.*  
 Non eſt opifex, & quomodo pulchritudo creaturarum  
 teſtatur creatorem ? Quæcunque in mundo ſunt, agun-

\* Chryſoſtom. in Pſal. 13. u Pſal. 135.

16 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
tur exercentur, habent qui eis præsit, eaque perficiat;  
& solus mundus non habet qui eum administret? Hæc  
tenus Chrysostomus. Extolle te igitur, atque erige spiritus  
meus & virtute, qua à Deo mihi es inspiratus, ut ver-  
bis utar (x) Marij Victorini Afri, agnosce Deum intel-  
ligere difficile, non tamen desperatum; nam idèd nosse  
se voluit, idèd mundum, & opera sua divina consti-  
tuit, ut eum per ista omnia cerneremus. Scire autem  
quid sit Deus, hoc est vivere, hoc est esse. Quid est  
enim homo, inquit (y) Bernardus, nisi quod tu o Deus  
innotuisti ei? Itaque si notitia Dei causa est, ut homo  
aliquid sit, ignorantia facit, ut nihil sit. Quare (z) Plato  
maximum esse censet nostræ divinitatis indicium, quod  
soli nos in terris tanquam fortis divinæ participes Deum  
cognoscimus, & invocamus, cultuque religioso tan-  
quam supremum Numen colimus, & veneramur.

§. II.

*Sensum Religionis hominibus innatum Dei existen-  
tiam probare. Divinæ laudis initium ab An-  
gelis, imo ab ipso Deo. Vnde sumi debeat Eccle-  
siasticæ Psalmodiæ origo.*

I. **C**ONSTAT igitur vixisse semper divini cultus  
aliquod studium, quamvis barbaræ gentes  
extra leges, moresque projectæ sacrilegis erroribus  
religionis candorem depravarint. Est autem quidam  
religionis sensus ita cunctis innatus, & in animo quasi  
in sculptus, ut ex eo sumpserit argumentum ad proban-  
dam Dei existentiam (a) Sextus Empyricus Pyrrhonius:  
Si non sunt Dii, inquit, nec religio quæ est scientia cul-  
tus Deorum: eorum enim, quæ non sunt, cultus esse  
nequit; est autem religio, ergo sunt Dii. Quædam vero

x M. Victor. lib. 3. adv. Arrium. y Bern. Epist. 18. z Plato in Protagora.  
a Sextus Empyricus lib. 8. adv. Mathematicos.

naturalis

naturalis propensio ad religionem, ut (b) Themistius scribit, omnium hominum communis est; ratio tamen, & modus colendi Numinis pro cuiusq; libertate diversus. Quæ cum ita sint, tantam habent divinæ laudes antiquitatem, quantam habet religio. Religio autem humanæ menti ingenita virtus, cum primo parente nata, ab eodem in filios & nepotes diffusa est.

II. Verumtamen non ad solos homines spectat prima divinarum laudum exercitatio. Est aliud, quod eis debetur, sublimius initium à nobilioribus creaturis. Nam & super muros cœlestis Hierusalem constitutos custodes, qui non taceant die, ac nocte laudare nomen Domini (e) Isaias Propheta commemorat. Seraphicos item spiritus apud eundem (d) legimus alterna modulatione clamantes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, Plena est omnis terra gloria ejus.* Quæ verba explicans (e) Chrysostomus, In cœlis, ait exercitus Angelorum Deum celebrant, in terris hominum chori eandem divinas laudes imitantur. In cœlis Seraphim hymnum ter sanctum exclamant, in terra hominum cœtus eundem modulantur. Cœlestium verò, & terrenorum communis quædam Panegyris admirabili concentu constituitur, una gratiarum actio, unum gaudium, unus lætitiæ chorus, atque concentus. Sed & ipse Dominus Angelorum, *Vbi eras*, ait ad (f) Iob, *quando ponebam fundamenta terra? Indica mihi, si habes intelligentiam. Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei.* Obstupuerunt videlicet Angeli sancti ipso rerum aspectu, cum pulchritudinem vidissent creaturarum: nam prima die divisa est lux à tenebris, Angeli scilicet boni à malis, ut (g) Hugo Victorinus docet. Quod enim agebatur in mundo sensibili, imago erat eorum quæ in mundo intelligibili agebantur. Existimat autem Hugo simul cum cœlo, & terra creatos fuisse

b Them. 12. ad Iovinian. Imp. c Isai. 62. 6. d Isai. 6. 3. e Chrysost. hom. de verbis Isaiæ. f Iob. 38. 4. g Hugo lib. 1. de Sacramentis.

18 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
Angelos, & per illam moram, qua terra fuit inanis  
& vacua, usque ad lucis creationem, eos in via fuisse  
ad merendum, & demerendum. Tum creata luce qui  
fuerunt in gratia confirmati, quomodo putas iubilant?  
quam excelsis, & sonoris vocibus celebrant Deum! O  
si haberemus Hymnos illos, & digni essemus ore huma-  
no eos proferre, quam perfecta esset in ore nostro laus  
divina! Quarta verò die censet (h) Anastasius Synaita  
Angelos laudasse Deum, non solum propter creationem  
astrorum, sed etiam propter mysterium Incarnationis,  
quod in illis representabatur. Hymnis, inquit, Deum  
celebrant. Quamobrem? Quoniam facta sunt astra?  
Non certè propterea; sed cum vidissent solem è terra  
recurrentem, in mysterio didicerunt Christi Incarna-  
tionem, & è terra assumptionem; & idè cum vidissent  
eum ex sancta Virgine tanquam ex abyssu exortum, sta-  
tim exclamarunt dicentes, Gloria in excelsis Deo. Op-  
timè (i) Rupertus Abbas. De tenebris jubente Deo res-  
plenduit lux, Angelica scilicet creatura, quando dixit  
Deus in principio, hoc est in Filio suo. Fiat lux, & facta  
est lux. Unde Angeli non ingrati incessabiliter laudant,  
confitentur, amant, adorant. Hujus eorum laudis, vel  
confessionis assiduitatem, & incessabilem intentionem  
mirificè (k) Psalmista his verbis exprimere contendit:  
*Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut  
vestimento.* Magnificentius & dignitatem ejus qui  
laudatur, & eorum qui laudant instantiam, exprimere  
non potuit. Suo namque indumento jure quisque vesti-  
tur, quia non alterius, sed suum est, quod tunc illum  
non dedecet, si secundum habitudinem corporis ejus  
benè accommodatum est. Cum ergò dicit, Confessionem  
& decorem induisti, amplissimè gratulatur, & optimè  
dicit dignum illum esse tantis confitentium Angelorum  
laudibus, & decere illum quicquid boni clamare possint,  
aut norint, eo quod ipsa substantiæ, vel vocis eorum

h Anastas. lib. 4. Hexam. i Rupert. in Gen. lib. 1. c. 12. k Psalm. 103.

organa ille fecerit, & in circuitu excelsi solii sui in magno honore feliciter constituerit, vel ordinaverit. Sublato quoque, & terribiliter deturbato Sathana cum Angelis ejus, continuò profectum hunc sancti Angeli habuerunt, ut novam divinæ laudis habentes materiam novum inciperent canere canticum, sicut idem (l) Tui-tiensis Abbas observat. Et in creatione mundi, teste (m) Basilio Seleuciæ Episcopo, spectaculi stupore correpti, ad singula quæ fiebant iteratis faustis acclamationibus conditorem prosequiebantur. Hæc sunt divinorum cantuum auspiciatissima natalia, hæc alternæ modulationis regalia prorsus ac dignissima incunabula.

III. Sed quid Angelos commemoro? Pudet ab illis divinæ laudis repetere antiquitatem, quæ ipsimet divinæ æternitati coexistit. Deus, Deus inquam, in augustissima illa solitudine, antequam quicquam faceret à principio, se solo gloriosissimè beatus seipsum jugiter collaudabat. Omnem superat creaturarum mentium intelligentiam dulcissima illa & consonantissima harmonia, qua se mutuò laudât in simplicissima vnitæte tres distinctæ personæ: Pater à nullo genitus, principium sine principio: Filius Verbum Patris, paternæ gloriæ splendor, omnium intelligibilium expressio: Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedens, utriusque nexus, & amor, fons pacis, & bonitatis. Deus nimirum se digessit in Deum, ut ait sanctus (n) Zeno, & suo manente integro statu totum se Pater reciprocavit in Filium: atque alter in altero exultat cum Spiritus sancti plenitudine una originali coæternitate renitens. In patre totus Filius, & totus in Verbo Pater. Unus in altero est, numerum tamen sine numero omnes conservant: Pater Filio semper interior, semperq; manet exterior, ut loquitur (o) Hilarius, & excedens quicquid humano sensu concipi potest, ex se Filium genuit, non ex aliqua subjacete materia, quia per

l Rup. rt. lib. 1. de Victoria Verbi Dei cap. 30. m Basil Seleuc. ora. in cap. 1. Gen. n Zeno sem. 1. de Genesi. o Hilar. lib. 3. de Trinit.

20 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
Filium omnia: non ex nihilo, quia ex se Filium: non ut  
partem sui, quia in ipso est omnis plenitudo divinitatis.  
Laudat autem Filium Pater, quia Deus ex Deo est: lau-  
dat Patrem Filius, quia ipse est Verbum Patris, quo ille  
dicit omnia: laudat Spiritum sanctum Pater, laudat  
Filius, nam ex Patre Filioque procedens, utriusque  
amor & nexus est: laudat Spiritus sanctus Patrem &  
Filium, quia cum Patre, & Filio in summa & incredibili  
regnat unitate. O musicam! ô concentum! ô laudes;  
ô supremi Seraphici spiritus! ô excellentissimæ crea-  
turæ, velate alis faciem vestram, demittite pennas, &  
præ admiratione deficite ad tantam archetypæ musicæ  
suavitatem. Sordescit in ore proprio humana laus, quia,  
ut dicit (p) Plutarchus in eolibello, quo tractat qua-  
vis ratione seipsum citra invidiam laudare possit; qui  
seipsum laudant impudenter sunt, nam decebat eos pu-  
dor, etiam si ab aliis laudarentur: sunt etiam injusti, quia  
sibi sumunt, quod tribui ab aliis debuit. At Deus, cum  
sit infinite virtutis, ipse solus potest se dignè laudare,  
qui propriam solus immensitatem comprehendit. Au-  
deo dicere cum (q) Augustino; Ut benè ab homine lau-  
detur Deus, laudavit se ipse Deus. Et quia dignatus est  
laudare se, idè invenit homo quemadmodum laudet,  
eum. Neque enim hoc potest dici Deo, quod dictum  
est homini, (r) *Non te laudet os tuum*. Ut homo se laudet,  
arrogantia est: ut Deus se laudet, misericordia est. Novit  
prodesse nobis, ut amemus eum, idè laudando se  
amabilem se facit, ut nos amando, & laudando eum,  
meliores efficiamur. Deus itaque, inquit (s) Gregorius  
Magnus, qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per  
Scripturam sacram laudes suas loquitur, ut valeamus  
eum audientes cognoscere, cognoscentes amare, aman-  
tes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes verò ejus  
visione perfrui. Unde (z) Psalmista ait, *Virtutem operum*

p Plutarchus. q Aug. præf. in Ps. 144. r Prov. 27. 2. s Greg. lib 18.  
moral. c. 7. z Psalm. 120.

*suorum annūtiabit populo suo, ut det illis hereditatem gēnium.*

IV- Laus ergo divina, si ad ipsummet Deum referatur, tunc incepit cum non erat tempus, omnia transcendens tempora semper præsentis æternitatis eminentia. Non enim habet tempus æternitas, ait (u) Tertullianus, omne tempus ipsa est, quod facit pati non potest. Si vero ab Angelis ejus originem deducamus, fuit illa quidem cum jam tempus factum esset, initio enim corporalis creaturæ creatos illos fuisse probabilior (x) Theologorum sententia asseverat: sed sicut illi à duratione successiva illius temporis, quod numerus, & mensura motus dicitur esse, omnino exempti sunt; sic etiam eorum operationes nequaquam iis mutationibus sunt obnoxia, quibus corporalis creatura subjecta est non volens. Ided laudes quas Deo concinunt in novem choros distincti, nullam pati possunt vetustatis injuriam, nullum temporis detrimentum. Quid verò nobis commune cum Deo, cujus comparatione sic sumus, quasi non simus? Quid nostros Hymnos Angelicis assimilare præsumimus, quorum emulari felicitatem etsi volumus, non valemus? Ea igitur ommissa laude, qua & Deus seipsum, & Angeli Deum glorificant, quam nec verbis exprimere, nec mente concipere possumus, è cœlestibus ad terrena descendendum est, quò ejus hymnodia describamus exordium, quam statis temporum horarumque spatiis in hoc miserrimo terreni incolatus exilio frequentamus. Inolevit autem (y) quorundam mentibus nimis iniqua adversus Canonicas preces opinio; eas tertio, vel quarto sæculo post Christum natum cœpisse: sed, ut fateri oportet, eas, ut hodie in usu sunt, non aded antiquam, saltem aliqua ex parte, originem habuisse; ita perspicuum est ritum orandi aliquoties in die, cum ipsa religione, hominumque cœtibus inchoasse. Certa sunt

u Tertull. lib. 1. adv. Marcionem. x D. Thom. cum suis 1. p. qu. 61. art. 2. & 3. y Polydor. Virgilius li. 6. de invent. rerum c. 2. quem sequimur. Sestarii.

22 DE ANTIQUITATE, ET EXCELLENTIA  
rerum omnium principia, certi progressus, & ætates.  
Nihil simul natum, & perfectum est, rerumque exordia  
exilia semper, & rudiora fuerunt; nec facillè reperitur  
in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Aspice  
Rhenum, inquit (z) Romanus sapiens, aspice Euphra-  
tem, omnes denique inclytos amnes, quid sunt, si illos  
illic unde effluunt, æstimes? Quicquid est, quo timen-  
tur, quo nominantur, in processu paraverunt. Sic divina  
Psalmodia obstetricante manu Domini cum primo om-  
nium parente nata, in primo sui ortus rudimento rudis  
& indigesta, tacitis sensim & ordinatis adolevit augmen-  
tis.

§. III.

*Viguisse semper divini cultus studium à primis  
Parentibus usque ad Christum. Testimonia infi-  
delium de precibus, & hymnis primorum Chri-  
stianorum.*

I. **V**arias laudes, & Hymnos, prout nascentis sæ-  
culi simplicitas exigebat, divinæ majestati, tan-  
quam debitæ servitutis tributum, primos homines cecin-  
nisse docet (a) Cyrillus Alexandrinus, qui cultum Dei  
ab Adamo cœpisse scribit: idque etiam Paraphrastes  
Chaldaus indicat, qui Psalmo nonagesimo primo hunc  
titulum præfixit: Laus, & Canticum, quod dixit homo  
primus in die Sabbati. (b) Moses quoque Bar-cepha do-  
cet Psalmistam in persona Adæ verba ista protulisse, *Tu  
formasti me, & posuisti super me manum tuam*: ita ut Sacer-  
dotium acceperit, & munus Deo laudes ac preces so-  
lemniter offerendi, quod per manuum impositionem  
conferri solet. (c) Hugo item Victorinus; Credimus,  
inquit, Deum docuisse Adam cultum divinum, quo  
ejus benevolentiam recuperaret, quam per peccatum  
transgressionis amiserat, ipsumque docuisse filios suos.

z Seneca lib. 1. de Benef. cap. 29. a Cy. ill. lib. 3. in Iulianum. b Moses de  
paradiso p. 1. c. 28. Psalm. 138. c Hugo in Gen.

Deus enim, ait (d) Scriptura, creavit primos homines, & sensu replevit cor illorum, ut nomen sanctificationis collaudarent, & magnalia enarrarent operum ejus. (e) Rupertus Abbas post S. Gelasium Papam, protoparentes nostros accusat, quod tantis à Deo beneficiis cumulati, nullas laudes & preces grati animi indices reddidisse legantur. Sed ad illorum justissimam defensionem satis superque sufficiens est scriptoris sacri simplicissima & sobria narratio, alia multa silentio tegens, de quorum certitudine nemo sanæ mentis dubitarit. Quando enim sapientissimus vir Adam è nihilo procreatum se vidit ad imaginem, & similitudinem Dei, quando formatam Evam aspexit similem sibi: quando nimirum, ut (f) Avitus Viennensis Archiepiscopus canit,

*Pro thalamo Paradisus erat, mundusque dabatur*

*In dotem, & letis gaudebant sidera flammis;*

nonne protinus in vocem laudis, & gratiarum actionis erupisse censendus est? Ejus quoque filios par est credere non tam natura impellente quàm docente utroque parente, didicisse Deum sacrificiis venerari, precibusque invocare. Nec est quod aliquis occidenti literæ nimium inhærens, ad Enos filium Seth Adami nepotem, usum & ritum divini cultus referre contendat, quia de illo dicit (g) Scriptura, *Iste cœpit invocare nomen Domini*; multiplex enim hujus dicti explicatio est. Sunt qui dicant Enos primum fuisse, qui nomen Dei sub nomine illo ineffabili *יהוה* invocaverit. Alij primum intelligunt, id est præstantissimum, quod super omnes religione enituerit. Alij, quod populum cœperit ad publicas Dei laudes, ad publicum cultum congregare, jam tunc fidelium Ecclesiam coadunans. Mihi magis arridet eorum placitum, qui docent Enos certas precandi formulas, certosque ritus, & ceremonias

d Eccli. 17. e Rupert. lib. 2. in Gen. c. 39. Gelas. tract. adv. Pelagianos. f Avit. lib. 1. de orig. mundi. vers. 190. g Gen. 4. ac ibidem Abulen. Gaetan. Peterius, Corn. à lapide, & alii.

24 DE ANTIQVITATE, ET EXCELLENTIA  
 primum omnium adinvenisse, atque ideo dici, quod  
 nomen Domini cœperit invocare. Legendus hac de re  
 doctissimus vir Jacobus (b) Boulduc, qui libro primo  
 de Ecclesia ante legem, docet Enos instituisse sodalita-  
 tem psallentium Deo, qui dicti sint Enoscæi, postea  
 Essæi, vel Esseni. Verum de Essenis diversa apud scri-  
 ptores fama est. (i) S. Philastrus inter hæreticos veteris  
 testamenti Essenos numerat, vitam monasticam  
 exercentes, sed Christum Filium Dei non expectantes.  
 (k) Plinius de illis hæc habet. Per seculorum millia, in-  
 credible dictu, gens Essenorum æterna est, in qua  
 nemo nascitur. (l) Et Solinus Plinii transcriptor; Per  
 immensum spatium sæculorum, incredibile dictu,  
 æterna gens est cessantibus puerperiis. Putat autem (m)  
 Baronius, paulò ante Christum eos cœpisse, & ad præ-  
 dicationem Apostolorum conversos Christo nomen  
 dedisse.

II. Hæc divini cultus laudabilis institutio crescen-  
 tium annorum cumulo adaucta, majora in dies suscipie-  
 bat felicissimi progressus incrementa. Nam & Noë sol-  
 licito cultu ultra cæteros tunc mortales Deum propi-  
 tiavit, eundemque sacros ritus, & Theologiam do-  
 cuisse, ac rituales libros scripsisse, asserit (n) Berofus  
 Chaldæus, sive Annus Viterbiensis. Post diluvium  
 autem quomodo laudes Deo cecinerit, explicat his ver-  
 sibus (o) Claudius Marius Victor Massiliensis.

*Non prius officij quicquam servatus inire  
 Constituit, quam sacra Deo, laudesque rependat.  
 Gratesque evaso referat discrimine Noe.  
 Mox niveo sacra exurgunt altaria saxo,  
 Agnovitque hæc prima recens altaria mundus;  
 Antea totus enim convexo tramite cœli  
 Templum mundus erat.*

b Boulduc lib. 1. de Eccl. ante legem, & lib. 1. de oggio Christi. cap. 5.  
 i Philastr. lib. de hæres. num. 9. k Plin. lib. 5. c. 17. l Solin. cap. 36.  
 m Baron. ann. 64. plura de Essenis Nic. Serarius l. 3. Tribærefii. n Berof.  
 lib. 3. antiq. o Cl. Marius comm. in Gen. lib. 3.

Hic justus in generatione sua, & perfectus fuisse asseritur, cujus sanctitas eò magis est admirabilis, quod toto prorsus à justitia declinante mundo solus justus inventus est. Successit Abraham pater credentium in idem studium sanctissimis ceremoniis à Cananæis distinctus. Deinde Isaac, & Jacob illustrissimos Patriarchas ferventissimos in Dei laudibus fuisse, & humanis argumentis conjicias, & (p) divina lectione compereris. Quorum unus egressus in agrum ad meditandum, orandi studium luculenter ostendit: alter luctatus cum Angelo, magni nominis mysterium cœlesti benedictione cumulatus adimplevit. O quantum præpropere virtus in ipsa infantia splendoris effudit! Sed jam in altum tolluntur anni, & crescit ætas. Post alios Patres, quorum sedulam in divinis laudibus diligentiam evincunt eximia eorum gesta, familiaritas cum Deo, & candidissimæ innocentiae mores, magnus Dux, & legislator Israëliticæ plebis effulget. Hic gentem à Deo electam, versus & hymnos non tam psallere, quàm pangere docuit, adhibitis insuper musicis concentibus, & instrumentis. Aperiuntur maria ante pedes illorum inaudito prodigio, transeunt inter tumentes aquas siccò vestigio, tum revolutis undis hostiles exercitus maritimis vorticibus submerguntur: & ut canit nobilis Poëta (q) Sedulius.

*Pervia divisi patuerunt carula Ponti*

*In geminum revoluta latus, nudataque tellus*

*Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris*

*Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum*

*Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.*

Quid autem illi tanta, & tam incruenta potiti victoria? (r) Tunc cecinit Moses, ait sacer Textus, & filii Israël carmen hoc Domino, & dixerunt: Cante-  
mus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare. Ad hæc Maria virorum

p Gen. 24. 63. Ibidem 32. 28. q Sedul. lib. 1. carm. pasch. r Exod. 15.

26 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
exemplum secuta sumpsit tympanum in manu sua ;  
egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tym-  
panis , & choris , quibus præcinebat dicens , *Cante-  
mus Domino , gloriosè enim magnificatus est.* Porro hæc  
mulier typus Ecclesiæ fuit, ut S. Zeno (f) scribit, quæ  
cum omnibus Ecclesiis , quas peperit , hymnum ca-  
nens , & pectoris verum tympanum quatiens , popu-  
lum Christianum ducit non in eremum , sed in cæ-  
lum. Idem Moses cum legem Domini audiente populo  
legisset, canticum illud triumphale cantavit, (t) *Audi-  
te cæli quæ loquor.* Progrediamur. Feliciora nos vocant  
divinarum laudum augmenta. Ecce hominem secun-  
dum cor Dei, egregium Psalterem Israël. (u) *De omni cor-  
de suo laudavit Dominum , & dilexit eum , qui fecit illum ,  
& stare fecit cantores contra altare , & in sono eorum dulces  
fecit modos.* Hujus Psalmi adhuc resonant in ore fide-  
lium , & in Ecclesia Dei æternum duraturis concenti-  
bus cantabuntur. Quod ipse in spiritu prævidens , &  
prædicens , *In Ecclesiis,* (x) ait , *benedicam te Domine ,  
psallam tibi in nationibus , in medio Ecclesiæ laudabo te ,  
psallam nomini tuo in seculum seculi , ut reddam vota mea  
de die in diem.*

III. Perseveravit in populo Dei hoc psalmodiæ stu-  
dium. (y) Daniel enim tribus temporibus in die flecte-  
bat genua , & adorabat. (z) Rechabitæ, sive Cinei, ca-  
nentes , atque resonantes vocantur, quia assiduas Deo  
laudes canebant. Eliam docuisse discipulos suos, hy-  
mnos, psalmos , & cantica ad laudem Dei cum musi-  
cis instrumentis decantare , scribit Auctor monastica-  
rum institutionum sub nomine (a) Joannis Hierosolymi-  
tani. Apud (b) Esdram quater in die confitebantur , &  
adorabant Dominum ; passimque sancti veteris Testa-  
menti psalmos & cantica cecinisse leguntur ; donec ,  
fundata Christi sanguine Ecclesia , umbris claritas, fi-

f Zeno serm. 5. de Exodo. t Deut. 1. 32. u Eccli. 47. 10. x psal. 25. 107. 21.  
& 60. y Dan. 6. 10. z 1. Par. 2. in fin. a Jo. Hierosol. instit. c. 10. b 2. Esdr. 9. 3.

guris veritas, vetustati novitas, Prophetarum vaticiniis diu expectata promissio admirabili mutatione successit. Tunc amplioribus sacramentis nobilitata religio, solemniori cultu summi largitoris clementiam adoravit. Ipsum Dominum ad instructionem nostram pernoctasse in oratione, & post mysticam cœnam hymnum dixisse narrant (c) Evangelistæ. De (d) Apostolis certa res est. Hora enim tertia orantes acceperunt Spiritum sanctum. Paulus, & Silas in ipso carcere media nocte laudabant Dominum. Hora sexta Petrus ascendit in superiorem ædium partem, ut orationi vacaret. Denique Petrus, & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Quod si libeat ad fideles accedere teneræ adhuc & vagientis Ecclesiæ, testimonia non deerunt ab his quoque, qui foris sunt. Philo Judæus primo loco advocandus, Scriptor celeberrimus, & uno Platone minor, quem Photius in Bibliotheca perperam scripsit ex Christiano Judæum factum. Is librum scripsit, cui Suidas titulum tribuit de vita Christianorum: alii inscribunt de vita contemplativa, sive de virtutibus supplicum, quod fideles Alexandrini B. Marci discipuli, quorum mores describit, orando, & supplicando tempus omne transigerent. Hunc librum laudat (e) Eusebius in Ecclesiastica Historia. In rem nostram hæc inter cætera scribit. Hymnos canunt in Dei laudem, vel recens à se factos, vel pridem ab aliquo priscorum vatum, qui carmina & cantica multa ipsis reliquerunt trimetri generis; Profodias item; & hymnos varios, qui ad libamina, ad aram, in stationibus quoque, & choris concinuntur, diversis, quæ in choro fiunt conversionum vicibus eleganter commensurati. Peracta cœna subdunt vigilias, in quibus pernoctant solent, & cantare hoc modo. Confestim surgunt omnes ex utraque parte convivium quoddam ce-

c Luc. 6. 12. Matth. 26. 30. Marc. 14. 26. d Act. 2. 12. Act. 16. 25. Act. 10. 9. 1b. d. 3. 1. e Euseb. lib. 2. c. 17. Philo de vita contempl.

28 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
lebraturi, & primum fiunt chori duo, virorum unus;  
alter mulierum. In utroque suus eligitur dux, & præ-  
centor, qui simul & personæ dignitate, & arte musi-  
cæ antecellit. Deinde hymnos canunt in Deum me-  
tris & modulationibus multis compositos, nunc jun-  
ctis vocibus simul resonantes, nunc sibi invicem con-  
gruè respondentes. Hæc Philo, cui Græcum testem ad-  
jungo (f) Lucianum Samosatenum cognomēto Atheum.  
Hic in dialogo quodam, postquam ore sacrilego Christi  
religionem impudenter irrisit, Christianos in fine con-  
viciatur ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes.  
(g) Plinius item Secundus libro decimo Epistolarum,  
Christianorum mores Trajano Cæsari ita describit,  
quod soliti essent statim die antelucem convenire, car-  
menque Christo quasi Deo dicere secum invicem, se-  
que sacramento non in scelus aliquod obstringere; sed  
ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent &  
quæ sequuntur. (h) Ammianus quoque Marcellinus  
Christianorum in Ecclesia pernoctationes commemo-  
rat. Hæc infideles: sed fidelium testimonia quis re-  
censeat? Lassatur calamus gravissimorum Patrum Græ-  
corum, & Latinorum numero, qui unanimi consen-  
su hymnodicæ ritum, horas, & antiquissimum insti-  
tutum stabilierunt. Hic sacro sanctæ Psalmodiæ meri-  
dies, hic autumnus, hæc nunquam interitura juven-  
tus. Sed præcipuas tantum insigniorum Patrum senten-  
tias recitabo, servato ordine temporis, quo quisque  
vixit.

f Lucianus in Philopatre. g Plin. lib. 10. ep. 97. h Amm. Marcellin.  
lib. 28. in fi.

## §. IV.

*Testimonia sanctorum Patrum de sacra Psalmodia ab ortu Ecclesiæ, & deinceps, temporum serie servata. Addita quedam de ejus excellentia, & de perenni psalmodia in quibusdam Ecclesiis instituta. Desiderium laudandi Deum. Tacti obiter quidam Ecclesiasticæ Hymnodicæ calumniatores.*

I. **O**ccurrunt nobis in ipsis Ecclesiæ incunabulis, primo scilicet Christiano sæculo, qui viri! (a) Clemens Romanus, & Dionysius Areopagita. Primus in Apostolicis constitutionibus orandum esse præcipit mane, hora tertia, sexta, & nona, vespere, & ad galli cantum. Mane gratias agentes, ait quod illuminavit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus judicium adversus Dominum pronunciavit: Sexta, quod ea hora in crucem actus est: Nona, quod tunc omnia mota, & tremefacta sunt Domino crucifixo, quia horrerent audaciam impiorum Judæorum, & contumeliam Domini ferre non possent: Vespere quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus: Ad galli cantum, quod ea hora nunciet adventum diei ad facienda opera lucis. (b) Alter Epistola ad Demophilum laudat S. Carpum, quod solet circa mediam noctem ad divinos evigilare hymnos. Et libro de Ecclesiastica Hierarchy Ecclesiasticum cantum vocat concordem, & consonam sacrarum rerum choream: passimque meminit hymnologicæ, psalmodiarum, lectionum, & canticorum. Sanctus quoque Ignatius Martyr Epistola ad Magnesianos, & ad Heronem, sacros cœtus, & synaxes ad orandum commendat: & Epistola ad Philippenses, salutem collegia Virginum, quæ cum Deo se consecraf-

a Clem. Rom. lib. 8. cap. 34. b Dionys. Areopag.

30 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
sent, proculdubio psalmis, & orationibus statis horis  
incumbebant. (c) In vita etiam S. Cornelii Ceturionis,  
quem Petrus Apostolus baptisavit, nocturnæ psalmo-  
diæ, hymnorumque mentio fit. Spectat denique ad  
primum seculum, quod (d) Cassianus in Monasticis in-  
stitutionibus scribit. Nam cum in primordiis fidei pau-  
ci quidem, sed probatissimi Monachorum nomine cen-  
serentur, qui à beatæ memoriæ Evangelista Marco nor-  
mam susceperere vivēdi, cum diverso modo quidam quin-  
quagenos, alii sexagenos psalmos in nocturna, & ves-  
pertina synaxi dici instituerent, quidam in medio fra-  
trum apparens duodecim psalmos recitavit, & repen-  
tè disparuit, sicque illis Angelico monitu præscriptus  
est numerus psalmorum tam in vespertinis, quàm in  
nocturnis conventibus servandus.

II. Secundo seculo præter Justinum Martyrem &  
Philosophum, nullum ex Patribus invenimus, qui  
specialiter & expressè divinorum officiorum mentio-  
nem faciat: nam Theophilus, Athenagoras, Tatia-  
nus, & Irenæus, toti sunt in confutandis infidelibus:  
aliorum opera non extant. (e) Justinus autem in libro  
Apologetico pro Christianis, conventus & preces, ac  
in iis sacras lectiones commemorat. Et ibidem; Preci-  
bus finitis, inquit unusquisque laudem, & gloriam  
rerum universalium Patri per nomen Filii, & Spiritus  
Sancti offert. Epistola quoque ad Zenam & initio col-  
loquii cum Triphone Judæo, hymnorum & laudum  
meminit, precumque nocturnarum, ac diurnarum.  
Hoc item seculo occurrit Sanctus Abercius Episcopus  
Hierapolitanus, qui solitas horæ nonæ preces recitas-  
se dicitur, ut refert f Surius in ejus vita ex Simeone  
Metaphraste. Occurrit & Monasterium sancti Heleni  
Episcopi, cui præfuit Theodorus, illique successit Eu-  
genia, quæ ibidem in habitu virili mentita sexum,

c Apud Surium die 13. Septemb. d Ioan. Cass. lib. 2. cap. 5. e Iustinus  
Martyr. f Surius die 28. Octobr.

monachum agebat. Inter hujus autem virtutes auctor vitæ ejus apud Heribertum (g) Rosevidum hæc habet. Tertiæ, sextæ, nonæ, vespertinis, vel nocturnis, atque matutinis horis tam cautissimè insistebat, ut videretur jam perisse Deo, si horarum, vel quidpiam spatii absque divinis laudibus aliqua præterisset.

III. In limine tertii seculi statim inveniemus Tertullianum: quem meritò Latinorum Scriptorum antesignanum dixerimus. Hic in Apologetico adversus gentes, cætus antelucanos ad canendum Christo ex Epistola Plinii citata commemorat. Et ibidem, Coimus, inquit in cœtum & congregationem, ut ad Deum quasi manu facta preceationibus ambiamus orantes, cogimur ad divinarum litterarum commemorationem. Libro de Corona militis, cætus antelucanos iterum laudat, aliosque ritus Ecclesiæ, libro secundo ad Uxorem: & libro de Jeuniis horam tertiam, sextam, nonam, & vespertinam, earumque rationem eleganter explicat. Ex adverso floret Græcorum præcipuus Origenes, qui libro primo contra Celsum, primum caput criminationis fuisse scribit, quod clancularios conventus haberent, ad agapen nimirum, & ad synaxim. Idem libro tertio in Job (si tamen ipsius sunt ea commentaria) matutinas & vespertinas deprecationes commendat. Quid eius præceptor Clemens Alexandrinus? nonne septimo Stromatum, tertie, sextæ, & nonæ meminit? Deinde subdit; Jam verò triplicem horarum divisionem, quæ totidem sunt honoratæ precibus, sciunt qui norunt beatam sanctarum mansionum Trinitatem. His omnibus & martyrio & eloquio major est Cyprianus, qui libro de Oratione Dominica, nocturnæ, & matutinae precibus, tertie item, & sextæ, & nonæ, ac vespertinarum mysteria edisserit, cujus aurea verba capite sequenti recitabo. Sanctus item Zeno sermone primo ad Neophytos, post baptismum dulces vigilias clarissi-

g. Rosev. de vitis Patr. lib. 1.

52 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
mæ noctis exaltat: Et Cæcilius apud Minutium Felicem nocturnas congregationes Christianorum calumniatur, eosque vocat Latebrosos, & Lucifugaces. Similiter Arnobius libro primo contra gentes; Quotidianis, inquit, precibus Deum colimus. Vixit & hoc seculo sanctus Hippolytus Martyr Episcopus Portuensis, qui oratione de consummatione seculi, inter cæteros Ecclesiæ ritus ab Antichristo tollendos psalmodum decantationem enumerat. Ad hæc tandem tempora pertinent plures Sancti, ex quorum actis illustria de horis canonicis testimonia eliciuntur. S. (b) Chariton plures Lauras ædificavit, suisque Monachis constitutiones scripsit, præsertim verò de psalmodia tam diurna, quam quæ noctu fieret. Cum S. Basileus Episcopus Amasæ detineretur in carcere, Clerici, & Diaconi auro impetrarunt à custodibus, ut ad magnum Pontificem intrare possent, & una cum illo divinas preces, noctibus præsertim canere, ut scribit in ejus vita Joannes Presbyter Nicomediensis. In (b) actis S. Sebastiani à B. Tiburtio Præfecti Filio quidam Torquatus reprehenditur solo nomine Christianus, quod hymnos noctu psallentibus pervigil non interesset. Matutinum officium, & horæ nonæ preces in vita S. Febronie Virginis, & Martyris leguntur, quam scripsit Thomas Sanctimonialis. In actis sanctorum Martyrum, In des & Domine (i) cum aliis, qui passi sunt Nicomediæ, mentio fit Christianorum, ut nocturna officia Deo psallerent, de more in Ecclesia congregatorum.

IV. Quartum seculum exhibet nobis Eusebium Cæsariensem passim in Ecclesiastica Historia; & Pachomium Abbatem, qui regulam, & modum psallendi accepit ab Angelo; Magnumque Antonium, qui plura Monasteria instituit plena choris psallentium. Quid Athanasium commemorem, quid Basilium,

b Surius 28. Septemb. b Surius 20. Jan. ; Surius 27. Decemb.

quid

Quid Gregorium Nazianzenum? Primus libro de virginitate, sive de meditatione; Sol oriens, inquit, videat librum in manibus. Post tertiam synaxes conficies, quoniam ea hora defixum est lignum crucis. Sexta hora absolves deprecationes cum psalmis, ploratu, & supplicationibus, quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rursus in hymnis, & glorificationibus eris, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum. Duodecima hora majorem, & longiorem facies synaxim. Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum. Matutino tempore hunc psalmum dicito, *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo*, & *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Idem Apologia ad Constantium Imp. agit de precepcionum synaxi, deque vigiliis, & pernoctationibus. Basilius easdem horas celebrat in regulis fufius disputatis quæstione 37. & sermone primo de institutione Monachorum, qui aliis est sermo quartus exercitamentorum pietatis; Epistola item 6. ad Neocæsarienses; & Epistola prima ad Gregorium Theologum; Ecquid beatius, ait, quam hominem in terra concentum Angelorum imitari? ineunte statim die in orationes ire? in hymnis, & canticis creatorem venerari? Ipse verò Theologus oratione habita coram CL. Episcopis, & oratione prima adversus Julianum, & secunda in Pascha, psalmodiarum concentus, nocturnas vigiliis, & alternas modulationes commendat, & oratione undecima de laudibus Gorgoniæ sororis, O noctes insomnes, exclamat, & psalmodiorum cantus, & stationem ex die in diem desinentem! ô David, quam tu piis dumtaxat animabus haud prolixè cecinisti; (k) In carminibus verò tanquam de re notissima sic canit,

— sed quod omnibus notissimum 3

k Gregor. Nazianz. lamb. 18.

*Nocturnè cernis ut canat laudes Deo*

*Naturæ uterque sexus oblitus sua?*

*Quot, quamque sancti? cernis Angelicum chorum,*

*Qui nunc simul, nunc vocibus alternis canit?*

Consentiunt alii Patres. S. Ephrem Syrus sermone de beatitudinibus, horæ tertię, sextę, nonæ, vespertinę, & matutinę, mentionem facit: & Parenesi 19, & 21. morem surgendi nocturno tempore ad celebrandas divinas laudes usitatissimum semper fuisse asseverat. Gregorius Nyssenus epistola ad Olympium monachum, quę est de vita sororis ejus Macrinæ, assiduam psalmodum decantationem inter præcipuas sanctimonialium exercitationes recenset, speciatim verò vespertinas preces, & nocturnas vigiliis celebrat. (l) Cæsarius in Dialogis de fide Catholica; Peculiariter, inquit, à sacro cœtu Christigeræ Ecclesię nostrę usurpatur septenaria beneficentia; septies enim in die laudavi te, ait David auctor carminum divinorum. Gaudentius Episcopus Brixianus vigiliarum meminit primo, & quarto sermone: psalmodum, hymnorum, & canticorum spiritualium sermone octavo & nono, specia- liter verò sermone nono ait; Lectiones divinas aure percipimus, ore Dominum confitemur, laudamus, benedicimus, obsecramus, manus supplices ad cœlum tendimus, pedibus ad Ecclesiam currimus, & unam Trinitatis Deitatem flexis ad terram genibus adoramus. Theophilus Alexandrinus Epistola prima Paschali circa finem, hymnos commemorat in Ecclesiastica congregatione Domino decantatos. Hymnos item matutinos, & psalmos ad lucernam decantatos laudat (m) Epiphanius in expositione fidei Catholicę, ubi etiam varia Monachorum instituta describit: atque ipsum in suo Monasterio, tertiam, sextam, nonam,

l Cæsarius dial. 4. interrog. 191. m Epiphanius lib. 5. de vitis PP. libelo 12. num. 6.

& vespersmore majorum instituisse libro quinto de vitis Patrum invenio. Palladius in (n) Historia Lausica narrat de monte Nitrię, in quo vivebant quinque millia Monachorum tempore Magni Antonii. Circa horam autem nonam, inquit, licet stare, & audire in unoquoque Monasterio hymnos, & psalmos Christo canentes, & preces ad hymnos emittentes; aded ut existimet quispiam se sublimē elatum transmigrare in paradysum deliciarum. Astruit vigilias Hilarius ad Psalmum 118. ad illum versiculum, *Memor fui nocte nominis tui Domine*: itemque Ambrosius ibidem, & tractatu ad Virginem lapsam, & sermone 25. qui est in die Cinerum, aliasque horas enumerat libro tertio de Virginibus. Paulinus Nolę Episcopus libro tertio de vita S. Martini sic canit:

*Vigil ocius omnis  
Turba ad consuetos, modulamina dulcia, psalmos  
Advolat, & sanctis solatia querit in hymnis,  
Que pellant segnes vegetato corpore somnos,  
Cantibus & sacris nocturna silentia vincant.*

Dicebant Donatistę Ecclesiam apud ipsos tantum esse. Redarguit eos libro secundo contra Parmenianum S. Optatus Milevitanus ex psalmo, qui præcipit laudari Dominum à solis ortu usque ad occasum, & ait: Numquid pagani extralegales possunt cantare Deo, aut laudare nomen Dei, & non sola Ecclesia, quę in lege est? Quam si apud vos tantummodo esse dicitis, fraudatis aures Dei. Si vos soli laudatis, totus tacebit orbis, qui est ab ortu solis usque ad occasum. Clausistis ora omnium Christianarum gentium: indixistis silentium populis universis Deum per momenta laudare cupientibus. Igitur si & Deus debitas sibi laudes expectat, & ut sonent Spiritus sanctus hortatur, & totus orbis quod debet paratus est reddere, ne fraudetur Deus: etiam vos ipsi laudate cum omnibus, aut quia nolulistis esse

\* Hist. Laus. cap. 7.

36 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
cum omnibus, soli conticescite. Aurelius Prudentius  
hymno primo *Καθ' ἡμέρας* noctis vigiliis concelebrat, &  
hymno ad incensionem cerei Paschalis, vel, ut ha-  
bent aliæ impressiones, ad incensionem lucernarum,  
ait:

*Nos festis trahimus per pia gaudia  
Noctem conciliis, votaque prosperè,  
Certatim vigili congerimus prece,  
Exstructoque agimus liba sacrario.  
Pendent mobilibus lumina funibus,  
Quæ suffixa micant per laquearia,  
Et de languidulis fota natatibus  
Lucem perspicuo flamma jacet vitro.*

Sed omittamne hoc seculo clarissimos viros Hierony-  
mum, & Chrysostomum? Hic ad Psalmum 118. ad  
versum, Septies in die laudem dixi tibi: Optimi qui-  
que viri, inquit, ac pietate præditi quovis die statio-  
nem ad Deum septies faciunt. Primum scilicet noctu  
vigilantes, quod etiam diluculum appellamus. Dein-  
de ad solis exortum Deo, qui diem invexit, gratias  
agunt. Hora tertia cum Spiritus sanctus ad Apostolos  
accessit: Sexta, cum Christus Deus noster carne cru-  
ci affixus est, ac chirographum illud, quod nobis con-  
trarium erat, delevit; Nona cum cruorem effudit,  
ac spiritum tradidit, nosque à diaboli dominatu libe-  
ravit. Ad solis occasum, quod etiam lucernarium ap-  
pellamus, quia tunc ob diei transitum Deo gratias  
agimus. Postremò cum ad somnum nos conferimus.  
Quæ quidem omnia in unum collecta septenarium  
efficiunt. Idem homilia 59. ad populum Antioche-  
num, postquam celebravit vigiliis nocturnas, ad quas  
Monachos surrexisse asserit ante diem cum gallus can-  
tavit, rursus factò die matutinas orationes, & hym-  
nos commemorat, tum tertiam, sextam, nonam, &  
vespertinas preces. Et in quatuor partes, inquit, diem  
dispartiti, dum singulæ partes implentur, psalmodiis,

& hymnis Deum venerantur. Vespere facto mensam petunt, deinde parum sedentes, vel potius hymnis omnia concludentes, in suo quisque lectulo requiescunt. Et homilia 14. in primam ad Timotheum, describens vitam Monachorum, post nocturnas preces laudes matutinas enumerat, itemque tertiam, sextam, nonam, & vespertinam synaxim. Hieronymus autem Epistola octava ad Demetriadem; Præter psalmorum, inquit, & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte, & mane semper est exercendum; statue quot horis sanctam Scripturam ediscere. Et Epistola 22. ad Eustochium, Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vesperam nemo est, ait, qui nesciat: noctibus bis, terque surgendum. Legendus item est Epistolâ 27. quæ est Epitaphium sanctæ Paulæ: & in caput sextum Danielis.

V. Quinti seculi agmen ducit Augustinus. Sat dictum solo nomine. Vigiliarum meminit sermone 2. 56. & 140. de tempore: & initio concionis ad Catechumenos, tomo sexto, & homilia 26. inter quinquaginta: quibus sermone 55. tertiam, sextam, & nonam; sermone verò 251. & libro 22. de Civitate Dei cap. 8. vespertinas preces adjungit. Libro autem nono Confessionum, vigiliarum, hymnorumque à D. Ambrosio institutorum concentum laudat, itemque Epistola 119. ad Januarium, quæ est de ritibus Ecclesiæ, & alibi passim. Sequitur Joannes Cassianus rerum Monasticarum diligens Scriptor, qui libro secundo, & tertio de institutis cœnobiorum, horarum canonicarum ritum, & modum accuratè describit, tertiæ scilicet, sextæ, & nonæ, vespertinarum, & nocturnarum precationum, matutinæ laudis, & primæ, quam alteram matutinam vocat, & suo tempore in suo Bethleemitico Monasterio institutam tradit. Nec desunt alii Patres, & Scriptores insignes hujus

38 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
seculi. Petrus Chryfologus laudat vigilias sermone 24.  
& 39. itemque diurnas orandi horas sermone 21. Sy-  
nefius Episcopus hymno primo matutinos, vesperti-  
nos, & nocturnos hymnos offert Deo. Victor Uticen-  
fis libro secundo Vvandalicæ persecutionis, Clericos  
describit hymnos nocturnos psallentes: & libro ter-  
tio Hunnericum Regem, cum in exilium egisset Ca-  
tholicos Episcopos, & sacerdotes, legem tulisse nar-  
rat, ut non psallerent, neque orarent: nec codicem  
ad legendum in manibus gestarent. S. (n) Cæsarius  
Arelatensis in regula monastica S. Teridio tributa, ri-  
tum psallendi in noctibus sic ordinat; Vigiliis à men-  
se Octobri usque ad Pascha duos nocturnos faciant, &  
tres missas: ab una missa legat frater tria folia, &  
orate; legat alia tria, & orate; legat alia tria, & le-  
vet se. Dicite Antiphonam, Responsorium, & aliam  
Antiphonam, Antiphonas ipsas de ordine psalterii.  
Post hæc dicant matutinos directaneum, *Exaltabo te  
Deus meus Rex*; deinde *Confitemini*, inde *Cantemus  
Domino, Lauda anima mea Dominum*, Benedictionem,  
*Laudate Dominum de cœlis, Te Deum laudamus, Gloria  
in excelsis Deo*, & Capitellum. Omni Dominica sic  
dicatur. Sidonius Apollinaris Epistola 1. libri 5.  
Cultu, ait, peracto vigiliarum, quas alternante mul-  
cedine monachi, clericique psalmicines concelebra-  
verant, quisque in diversa secessimus, non procul  
tamen, ut pote ad tertiam præsto futuri, cum Sacer-  
dotibus res divina facienda. Simeon (o) Metaphra-  
stes in vita S. Theodoræ Alexandrinæ, quæ Zenone  
imperante virili habitu induta in Monasterio vixit,  
Docet, inquit, eam Abbas de more psallere debere,  
vespertinam, & matutinam glorificationem quotidie  
peragere, nec horarum ullam prætermittere. Ipsa  
quoque moritura puerum sic instruebat: *Consuetas  
preces numquam neglexeris, neque horas, quæ sunt*

2. num. 19. & 20. o Metaphr. apud Suriium 12. Septemb.

constitutæ fratribus ad conveniendum, Matutini, inquam, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, & Vesperarum. Narrat Nilus Monachus sanctos Patres in Sina à barbaris trucidatos summo mane, cum paulò ante desissent hymnos cantare. Meminit vespertinæ psalmodiæ in vita S. Severini Eugippus Abbas. In Monasterio S. Theodosii Cœnobiarchæ, septies in die variis linguis hymnodia regula peragebatur. Possem alia multa ex vitis Sanctorum, qui hoc seculo vixerunt, afferre: itemque ex historia Lausiaca Palladii & Socrate similiter, & Sozomeno, qui ad præsens quoque seculum pertinent; sed pergo consulens brevitati.

VI. Sexto sæculo horarum canonicarum assertor erit & testis, unus pro mille, sanctissimus Monachorum Patriarcha Benedictus, qui omnium justorum spiritu plenus, quantus fuerit in studio divinarum laudum propagando, à capite octavo usque ad vigesimum suæ Regulæ luculenter ostendit: sed de officii monastici ordinatione fusius infra suo loco. Meminit autem sanctus Benedictus omnium partium tam majorum, quam minorum cujusque officii, cæterisque horis Completorium adjunxit, quod ab ipso institutum est, ut capite undecimo demonstrabimus. Hujus discipulus Gregorius Magnus ad septimum seculum spectat, cujus laudes in sacramentario, & cantu, quem ab ipso Auctore Gregorianum vocamus, manifestæ sunt. Cæterum hic sisto gradum. Quid enim adhuc egemus testibus? Dicam cum Varro judice apud (p) Tullium: Aut hoc testium satis est, aut nescio quid satis sit. Paucis annis post Gregorium vixit Isidorus Hispalensis, cujus ingeniosum laborem in explanandis Ecclesiasticis officiis sequuti sunt postea haud contemnenda industria Alcuinus, Amalarius Fortunatus, Rabanus Maurus, Vvalfridus Strabo, Rupertus Abbas, Hugo de S. Victore, &

p Cic. 2. de Senib.

40 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
alii recentiores, qui per latissimum hymnodia pelagus  
plenis eloquentia velis spatiantur.

VII. Sacra igitur psalmodiarum modulatio, æquales  
cum Angelis sortita natales, crevit sub Patriarchis,  
novo viguit iuventæ flore, non sub Pelagio secundo,  
ad quem insigni errore precis horariæ institutionem  
refert (q) Polidorus Virgilius, sed nascente Ecclesia  
Apostolorum decretis stabilita. Et quidem nocturnas  
vigilias, laudes matutinas, Tertiam, Sextam, Nonam,  
& Vesperas jam ab ipsis Apostolorum temporibus  
in usu fuisse ex supracitatis testimoniis constat. Ex  
veteri quoque testamento multum momenti habet  
antiquitas illa matutini, & vespertini sacrificii: itemque  
illud, quod in mundi creatione vesper dumtaxat, &  
mane commemorantur, ut (r) Rupertus Abbas  
observat. Prima verò tempore Cassiani, Completorium  
autem ex Divi Benedicti institutione initium habuerunt.  
(s) Auctor vitæ. S. Guduvali Archiepiscopi & Eremitæ  
horas canonicas Christi, & Apostolorum auctoritate  
institutas dicit, quas vir sanctus recitaturus  
cum dixisset, *Deus in adiutorium meum intende*, Angeli  
subjunxerunt, *Domine ad adjuvandum me festina*: &  
sic totum officium alternis vicibus cum viro Dei expleverunt.  
Porro successu temporum tantum fuit in Ecclesia  
divinæ psalmodiæ studium, ut nec diminui amplius,  
nec augeri posse videatur. Scribit (t) Palladius  
oculatus testis civitatem se vidisse, in qua cum plura  
essent Monasteria, quam profanæ domus, in omnibus  
vicis, & angulis divinæ laudes cantabantur, ut ex una  
civitate una facta cerneretur Ecclesia. Metaphrastes  
(u) apud Surium, auctorem Acæmetarum fuisse tradit  
Alexandrum Abbatem, qui cum prius Byzantii exereretur  
in templo magni Martyris Menæ, postea in ipso ostio  
Ponti venerandum statuit Monasterium, in

q Polid. Virg. de inv. rerum lib. 6. cap. 2. r Rup. de div. off. lib. 1. cap. 9.  
s apud Surium 6. Junii. t Pallad. in histor. Lausiaca. u Sur. 29. Decemb.

quo novam quidem, sed longè omnium pulcherrimam legem imposuit, ut hymnorum ad Deum numquam interromperetur perpetuitas; sed per vices mutatis ministris hæc numquam silens, & numquam conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Mortuo verò Alexandro successit Joannes, qui in regione Bythinorum aliud excitavit Monasterium ἀνομιτων id est, non dormientium. Joanni successit Marcellus, qui in plura cœnobia idem studium invexit. In regia autem urbe Constantinopoli simile Monasterium constructum fuisse scribit (x) Nicephorus, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canebantur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus divisa. Nec caruit Occidens hoc instituto. Bernardus enim in vita Sancti Malachiæ postquam de multitudine Monasteriorum Hyberniæ, & Scotiæ loquutus est; Ex quibus, inquit, ad has nostras Gallicanas partes S. Columbanus ascendens, Luxoviense construxit Monasterium factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solemnia divinorum, ita ut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret à laudibus. Diu etiam vigit in Monasterio Agonensi Thebæis Martyribus sacro hæc incessabilis psalmodiæ ratio à sancto Sigismundo Rege & Martyre instituta, ut in historia Francorum (y) Gregorius Turonensis testatur; Libro quoque de gloria Martyrum assiduum, & quotidianum psallentium à prædicto Rege ibidem institutum affirmans. Ab Agauno verò hæc psallendi regula in alias partes diffusa est, nam ut refert (z) Aimonius libro tertio de gestis Francorum, Guntramnus Rex Basilicam ædificavit, in qua monachi jugiter psallerent, prout rex Sigismundus in Agauno instituerat. Qui videlicet psallendi ordo, ait ille, etiam ad sepulchrum

x Niceph. hist. Eccl. lib. 5. c. 23. y Greg. Turon. hist. Franc. lib. 4. c. 6. & de glor. Mart. cap. 75. z Aimon. de gestis Franc. l. 3. c. 80.

42 DE ANTIQVITATE ET EXCELLENTIA  
S. Martini antiquitus celebrabatur: & à B. Germano  
in Monasterio S. Vincentii servari iussus, nec non in  
Monasterio S. Dionysii à Dagoberto Rege agi præcep-  
tus est. Quo Dagoberto regnante S. Amatus (a) Ab-  
bas Monasterium Virginum construxit, quas in se-  
ptem turmas distributas noctu diuque per vices sine  
intermissione psallere voluit, ita ut semper duodecim  
Virgines in unaquaque turma essent. Teste item (b)  
Fulberto apud Surium sub disciplina Sancti Aichardi  
Abbatis vivebant in uno cœnobio nongenti monachi  
divinis laudibus jugiter incumbentes: ex his una die  
obierunt quadringenti quinquaginta à Deo præmoniti,  
quorum una pars hora tertia, pars altera hora sexta,  
pars tertia hora nona, pars quarta hora vespertina  
decessit. Narrat Hieronymus (c) Emser in procœmio  
vitæ S. Bennonis Episcopi, Clericos Ecclesiæ Misnen-  
sis in varias classes distributos jugiter psallere consue-  
vissent die, ac nocte; quam perennem laudationem Er-  
nestus, & Albertus fratres Saxonix Principes, & Mis-  
nix Marchiones fundarunt. Sunt & aliæ multæ ejus-  
modi Ecclesiæ, in quibus olim jugis psalmodia exer-  
cebatur: nam ut in Orientem regrediar, monasterium  
S. Publii describit (d) Theodoretus in Philotheo, in  
quo hymnos matutinos, & vespertinos decantabant  
monachi primo Græci, deinde Syri, utriusque propria  
lingua sibi succedentes. Describens quoque monaste-  
rium Zozimæ (e) Sophronius Episcopus in vita S. Ma-  
riæ Ægyptiacæ Psallentia, inquit, ibi erat incessabiles  
totius noctis habens stabilitates. Tum Oxyrinchus di-  
cta est civitas in Thebaïde, in qua per omnem par-  
tem die ac nocte hymnos, & laudes Deo refere-  
bant vigintimillia virginum, & decem millia mona-  
chorum, Etiam in ordine nostro Cisterciensi quædam

a Surius 13. Septembris. b Fulbert. cap. 17. vitæ S. Aichardi, apud Sur. 15.  
Septemb. c Hier. Emser. apud Sur. 16. Jun. 7. d Theod. Philoth. cap. 5  
e Sophronius lib. 2. de vitis Patrum cap. 4.

cœnobia fuisse legi, quibus ex hac institutione nomen inditum fuit, nam laus perennis, & jugis laus vocabantur, quod in eis perenni successione divinæ laudes celebrarentur. Æmulabantur nimirum antiquiores monachi supernæ Hierusalem gaudia, per cujus vicos festivum Alleluia numquam interruptis concentibus cantatur. Nam, ut optimè (f) Augustinus; Cum post istas corruptionis angustias habitabimus in domo Dei, tota vita nostra non erit nisi laus Dei. Recedente necessitate omnia negotia necessitatis intercidunt, quoniam non erit quid ibi agatur. Non dico die, ac nocte, ubi nox non est; sed toto die, cum unus dies est, non erit quid ibi agamus, nisi laudemus quem diligimus, quia tunc & videmus. Modo non visum desideramus, & laudamus: tunc visum quod amamus, quomodo laudabimus? sine fine erit laus, quia sine fine amor.

VIII. Longum esset retexere quam sublime, quam divinum sit opus divinis quotidie laudibus vacare; hymnis & canticis spiritualibus exercere seipsum, & beatorum in terris felicitatem imitari, sicut scriptum est, (g) *Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Placet hic (h) Antiochi sanctissimi monachi verba dedisse. Psalmodia, inquit, est opus incorporearum virtutum Deo administrantium, & indivulsè assistentium, juxta quod dicitur, *Laudate Dominum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus.* Hoc opus competit & hominibus, omnis enim spiritus laudet Dominum. Monachis autem peculiari quadam prærogativa, vel in primis convenit, quod institutum vitæ prorsus Angelicæ delegerunt. Suffragatur Antiocho (i) Cyrillus Hierosolymitanus his verbis. Propterea traditam nobis hac Seraphicam Theologiam Sanctus, Sanctus, Sanctus recitamus, ut in illa cœlesti hymnodia cum supramundana militia

f Aug. in Psalm. 141. g Psalm. 87. h Antiochus hom. 107. quæ tota est de psalmodia. i Cyril. catech. 5.

44 DE ANTIQUITATE ET EXCELLENTIA  
communicemus per hujusmodi hymnos nos sanctifi-  
cantes. Scribit (k) Philo magis gaudere Deum puris  
mentibus, quæ hymnos offerant in gratiarum actio-  
nem, quam Hecatombis. Ad hoc enim, teste (i) Chry-  
sostomo, creatus est homo, ut laudet Deum. Nihil à  
nobis, ait ille, æquè requirit Deus, ac laudes, & gra-  
tiarum actiones, propterea rationales nos fecit, & à  
brutis lingua discrevit, ut eum laudemus, & jugiter  
glorificemus. Sed de psalmodiæ excellentia ne plura  
hic scribam, fecit vir omnium literarum gloria illustris  
Anacletus Siccus, qui universa de genere hoc elegan-  
tissimè pertractavit edito insigni opere de Ecclesiasti-  
ca hymnodia, ejusque usu, & præstantia.

IX. Utinam possem, Deus meus. vera jucunditas cor-  
dis mei, utinam possem laudare te de tam pura men-  
te, sicut unquam laudatus es ab aliqua creatura tua in  
cælo, & in terra. Utinam possem omni momento va-  
care tibi, & à laude tua nunquam cessare. Ubi est enim  
bonum meum, & lætitia mea, ubi pax, & requies ani-  
mæ meæ, nisi in laude creatoris mei? Sed quomodo  
potero te dignè laudare, qui nec te satis mirari dignus  
sum? Nam sordida depressus, ad te qui justus es,  
ipse non justus erigi nequeo: & cum adhuc simulacra  
mundi hujus circumferam, vel invitus ad terram alli-  
dor: neque speciosa laus esse potest in ore peccatoris.  
Verumtamen ante te est omne desiderium meum, &  
multiplex gemitus cordis mei pro defectibus meis. Sus-  
cipe igitur ardentissimum desiderium languentis ani-  
mæ meæ in laudem, & gloriam nominis tui. Susci-  
pe vota cordis mei in holocaustum matutinum, ascen-  
dat oratio mea ad te, sicut incensum vespertinum; da  
sermonem rectum, & bene sonantem in os meum,  
ut placeant verba mea, & hæ qualescunque lucubra-  
tiones meæ in conspectu tuo in æternum.

X. Possem hoc loco acriori stylo adversus quosdam

h Philo lib. de vict. offerenda. l. Chryf. in psal. 116.

Anonymos inveni, qui ementito Theologi nomine, ut facilius deciperent simplices, ausi sunt publicam horarum canonicarum recitationem irridere, & calumniari. Aiunt supervacua esse tot officia, ad honestam dumtaxat Religiosorum alioquin otio & inertia languentium occupationem adinventam. Nunc in Ecclesiæ utilitatem, in studia literarum, in præstantissima charitatis opera diu noctuque incumbentibus, quid opus cantu, & psalmodia? Quasi vero omnium Ordinum religiosi viri choro jugiter mancipati non infinita pietatis opera exercuerint, non plura posteris reliquerint doctrinæ monumenta. Nusquam sancti Patres Officii divini solemniter recitandi causam designant otiosorum occupationem. Aliæ illis causæ. Nec se otiosos nuncupari patientur tot Ecclesiæ proceres, tot Præsules, & Antistites, tot primæ notæ Theologi, tot sanctitate insignes viri, tot illustres Dominici agri cultores, qui in Deo dicatis cœnobiis non sine proximi ædificatione, & animarum fructu vixerunt, & vivunt: non tot Presbyteri & Ecclesiarum Cathedralium Canonici, & scientia, & natalibus illustrissimi, non ipse summus Pontifex Ecclesiæ Catholicæ caput, non Cardinales, non Reges, & Principes, qui omnes summo studio hunc morem statis horis publicè psallendi ab ipsius Ecclesiæ incunabulis ad hanc nostram senescentem ætatem coluerunt, laudarunt, frequentarunt, semperque laudabunt, & frequentabunt, donec Antichristi tyrannis omnem Dei cultum à fidelibus tollat. Sectarios tanta intemperie Ecclesiasticum cantum irridere non miror: solemne illis est omnem pietatis speciem, omnem religionis majestatem evertere. At inter Catholicos, inter eos qui se Theologos nuncupant, homines reperiri, qui antiquissimos Ecclesiæ ritus, qui sanctissimam psallendi disciplinam, si non omnino tollere, at saltem dignitatem ejus minuere, præstantiam elevare conentur; profectò non crederem, ni typis

evulgatæ scriptiones id evidenter ostenderent. Psalmodiam igitur nihili æstiment fideles, quæ maximas Dei laudes continet, nostræ Religionis arcana commemorat, contemplationem nutrit, gignit amorem, perfectam orandi formam exercet, dæmones fugat, lætificat Angelos, delicias spirituales subministrat, & quamdam in terris cœlestis gloriæ felicitatem repræsentat. Væ retroactis seculis, quæ istos Theologos non tulerunt, ut admonerent Ecclesiam, ne tot cantibus, & prolixis precibus fatigaretur. Sed parco verbis. Latitant, quia malè agunt, adversarii. Nolo ego cum larvis, aut instar illius Cyclopi apud Homerum cum nemine luctari. Porrò de ortu, & excellentia sacro sanctæ Psalmodiæ jam diximus: nunc dicendum, quæ causæ à sanctis Patribus assignentur, ob quas certæ horæ ad psallendum Deo fuerint institutæ.

## CAPUT II.

QUIBUS DE CAUSIS CERTÆ QUÆDAM  
horæ ad psallendas Deo laudes fuerint institutæ.

## §. II.

*Varia nomina horarum Canoniarum explicantur. Cur divina mysteria symbolis & allegoriis occultarint Antiqui.*

I. CERTOS hymnos, certamque rationem publicè laudandi Deum primi Patres Ecclesiæ divinum Officium nuncuparunt. Vocant enim officium Latini idiomatis Professores, id quod quisque debet efficere, habita ratione locorum, temporum, & personarum. Inde titulum de Officiis acceperunt libri tres Ciceronis, totidemque Ambrosii Prætulit Mediolanensis. Est etiam officium apud (a) Suetonium, honor, vel

a In Cæsare.